

Időutazás a 2010-ben 100 éves Délmagyarországgal: 1927 (18. rész)

PERPATVAR ÉS NUMERUS CLAUSUS

Nyolcvanhárom hét múlva lesz 100 éves az 1910. május 22-én újtára bocsátott Délmagyarország. Lapunk jubileuma alkalmából, mintegy visszaszámításra hívjuk olvasóinkat: hétről hétre egy-egy esztendő újságtermését átlapozva fölillantjuk, milyennek látta a világot, az országot, a régiót, Szegedet – a Délmagyarországot. A magyar vidék legpatinásabb lapja sorozatának tizennyolcadik állomása: 1927.

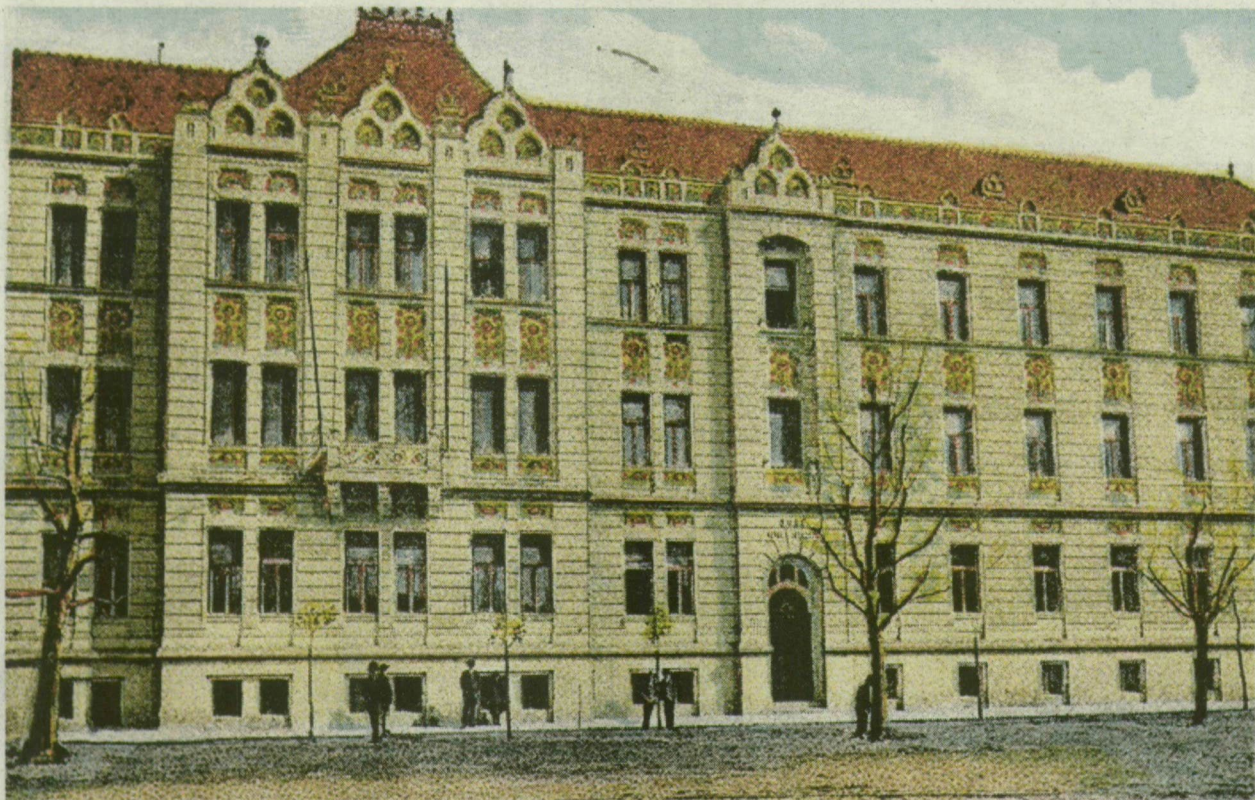
ÚJSZÁSI ILONA

A szélsőjobb nyomására alkotta meg 1920-ban a Teleki-kormány a numerus clausus törvényt, aminek módosítására Bethlen István most kísérlet tesz. Országos vita bontakozik ki a hét éve Haller István vallás- és közoktatásügyi miniszter nevéhez kötött „zárt szám” rendszerű szabályozásról, mely a felsőoktatási intézményekbe felvehető számára kvótákat állított fel az országban élő „népfajok és nemzetiségek” nagysága szerint.

Lapunk ankétja

Ankétot tart a Délmagyarország a numerus claususról – az egyetemi és főiskolai professzoroknak azon a szakértekezleten, melyet a szegedi egyetem meghívására tartanak a Tisza-parti városban – adjuk hírül május 26-án. A lapunk által fölvetett téma kényes, hiszen erről „nyilatkozni szinte politikai hitvallást jelent manapság”. Május 27-i, kolumnás összeállításunkban öt tudós álláspontja olvasható.

Dr. Tóth Károly, a szegedi Ferenc József Tudományegyetem rektora és felsőházi képviselője elmondja: a vitatott Haller-féle törvény hatásának politikai hatásával nem kíván foglalkozni, mert szerinte az nem tartozik az egyetemre. A gazdasági szempontok közül kiemeli,

■ A Horthy-internátusba csak a „bajtársi” egyesületek tagjait engedték be

FOTÓK: SOMOGYI-KÖNYVTÁR, HELYSIMERETI GYŰJTEMÉNY

hogy a numerus claususról szóló törvény „arányosította a fővárosi és vidéki egyetemek között” a diákság megoszlását. Ugyanakkor „a lateiner osztály” számára előnyös, csökkentette a konkurenciát azok szempontjából, „akik megélhetést akarnak teremteni maguknak a diplomával”. A törvény hatását tudományos szempontból rossznak tartja, mert „egy ország kultúrájának fokmérője mindig az, hogy a lakosság hány százalékának van egyetemi végzettsége”.

Pesti minta

A Numerus Clausust Védő Liga nevű jobboldali szervezet 1927 szeptemberében országsszerte tiltakozó nagygyűléseket szervez.

„Pesti mintára igazoltatnak a szegedi egyetemen és hangosan tüntetnek a Belvárosban” – mondjuk október 27-én, csütörtökön. A címek is beszédesek: „Összeverték egy orvostanhallgatót, Furcsa események az anatómiai intézetben, Általános rendőri permanencia; Nem engednek az egyetemre zsidó hallgatókat addig, amíg vissza nem vonják a még be sem nyújtott numerus clausus revíziós javaslatot”. A természettudományi intézetbe tartó ifjúság a korzón azt kiabálta: „Éljen a numerus clausus! Le a zsidókkal! Abcug Délmagyarország!” A központi egyetem épülete előtt a tömeg nekiment a rendőröknek, a „zsidó vallású hallgatókat pfujolni és zsidózni kezdték”.

„Bajtársak” sztrájkja

„Az egyetemi bajtársak elhatározták, hogy hétfőig nem látogatják az előadásokat” – kezdődik a diáknagygyűlésről szóló november 26-i, szombati tudósítás. A Horthy-internátusban rendezett összejövetelre csak azokat engedték be, akik „valamelyik bajtársi egyesület igazolványát fel tudták mutatni”. Az ötszáz résztvevő több felszólalást is meghallgatott, majd elhatározták: „a sztrájkot beszüntetik és szombattól rendszeresen látogatják az előadásokat”, majd kommunikékat adtak ki. Ígérik: az ifjúsági egyesületi vezetők meg fogják akadályozni „minden igazoltatási, verekedési, vagy bármely atrocitást”.

KLEBELSBERG MINISZTERNÉ

Szeged egyik képviselője, gróf Klebelsberg Kunó kultuszminiszter, akinek a feleségéhez utazott interjúra Lengyel Vilma. A december 25-én közölt pillanatfölvétel jellemzi a Ferenciek téri bérpalota II. emeleti lakásába lépőt érő „impresziókat”.

MUNKATÁRSUNKTÓL

„(...) A grófné nyájasan, végtelen kedvességgel fogadott. Ahogy szembe álltam vele, olyannak láttam, mint egy rámból kilépett Lawrence-képet, karcos, sudár alakjával. Arcán a raceba oltott finom vonásokkal. Hellyel kínált és leültünk. A szobában minden otthonias és stílusos, a zongora, a brüsszeli csipketakarók, a valósi Aubuson gobleink, a velencei csillár. Legmegkapóbb és legkedvesebb a grófné egyszerűsége. Mint akármelyik komoly polgárasszonyon, sötét szövötruha volt rajta, kötött szürke swetterrel. Nem pyjama, mint a mi mondain hölgyeinken, sem szédítően gazdag japánselymekkel himzett há-

→ **KRONOLÓGIA: 1927. Január 6.:** A 38 tagú felsőház szegedi tagjai: Kósó István, Löw Imánuel, Pálffy Dániel, dr. Tóth Károly. **Június 21.:** H. S. Rothermere lord cikke a Daily Mail című angol lapban a magyar revíziós törekvések jogosságáról. **Július 27.:** Megalakul a Magyar Revíziós Liga, elnöke: Herczeg Ferenc. **November 25.:** A felsőház elfogadja március 15. nemzeti ünnepé nyilvánítását.

Az izraelita vallású egyetemi hallgatók ugyanakkor a menzán tartottak értekezletet: „az előadásokon csak akkor vesznek részt, ha az illetékes tényleg most már minden kétséget kizáróan garantálni fogják, hogy testi épségük nem forog veszélyben, ha megjelennek az egyetemen”.

Interpelláció a hálátlanságról

„Nagyfokú hálátlanságnak” értékeli a történeteket az egyik városatyja, ezért a törvényhatóság novemberi közgyűlésén interpellálni kíván az elmúlt hetek zavaros történései miatt. Az egyetem támogatási feltételeként szabná a város, hogy „a szegedi egyetemen minden szegedi polgár fia szabadon és zavartalanul tanuljon”. A november 27-i hír: „a kultuszminiszter erélyes, de kissé késői figyelemzetésének hatására megszűntek a zavargások, elcsendesedtek a feltűzött kedélyek, helyreállt a tanulás és a munka rendje”.

NAPI HÍREK

Tükröt tart szülővárosának és a régióknak a Délmagyarországot. A cikkek, információk fölött a forrás: „saját tudósítónktól” – most 1926-ból.

MUNKATÁRSUNKTÓL

MENGYÍLIK A SZEGED-TEMESVÁR VONAL? Ötéves küzdelem után, melyet Szeged fejtett ki a temesvári vonal megnyitása érdekében, „hétfőn az a jelentés érkezett Szabadkáról, hogy a megállapodás megvan, és a vonalat állítólag január 5-én átadják a forgalomnak” (január 4., kedd).

A.B.C. „Több szegedi kereskedő panaszszal fordult hozzánk, az itt nemrég megalakult A.B.C. című kereskedelmi alakulattal kapcsolatban.” Szerintük „az A.B.C. túl erős konkurenciát jelent az olyan kereskedők számára, akik nem léphettek be ebbe az új alakulatba. Az A.B.C. elhódítja a többi kereskedő vevőközönségét, különösen a tisztviselőket, akiknek körében igen nagy propagandát fejt ki” (február 22., kedd).

KÁROMKODÁSI ÍTÉLETEK. „Amióta az erkölcsvédelmi rendelet életbe lépett, nem múlik el nap, hogy káromkodás miatt eljárás ne indulna olyan egyének ellen, akiknek megrögzött szokásukká vált a káromkodás. (...) Az egyik kihágási bírónál a jövő héten lesz olyan tárgyalási nap is, amikor csak káromkodási akták kerülnek az asztalra” (március 10., csütörtök).

BETEGJOG. „Az 1919-ben kibocsátott 5400 sz. miniszterelnöki rendelet” értelmében „egy év letelte után mindenki tartozik egészségesnek lenni és 6-7 hónapig dolgozni. Aki ezt nem tartja be, az sem segélyben, sem pedig kezelésben a pénztár többé nem segíti” (május 19., csütörtök).

SZEGEDIKUMOK. A Szegedi Kereskedelmi és Iparkamara évi jelentése szerint körzetében „a legerősebben vannak képviselve”: a mezőgazdasági termelésben „a szegedi paprika, a makói hagyma, a csanádi és békési cirok, az iparban a kenderfeldolgozás, malom- és húsipar, a kereskedelemben pedig a terményüzlet különböző ágazatai”. Ugyanakkor a malomipar súlyos válsággal küszködik, a szalámiiparban pedig „a négy szegedi gyár közül az 1926-27-es szezonban három szüntette be működését”. „Szegedet a trianoni béke legérdekesebb vonzási területeitől fosztotta meg, melyek egész kereskedelmi és ipari életének alapjait szolgáltatták” (május 24., kedd).

KÉTNAPOS REGATTA. „A szegedi hagyományos országos regatta-versenyt szombaton és vasárnap bonyolítja le a Tiszai Regatta Szövetség a Tisza felső szakaszán. A versenyre a MAC-on, Hungárián és Vácon kívül az összes számottevő klubjaink beneveztek és így a verseny a régi fényben ismét Szeged vízisportjának kimagasló eseménye lesz” (július 12., kedd).

KÖZLEKEDÉSI RENDŐR. Lapunk értesülése szerint Szegeden „az ősz folyamán (...) közlekedési rendőrszemek kerülnek a főposta elé, a Dugonics térre, a MÁV üzletvezetősége elé és heti piaci napokon” a szükségesnek látott helyekre. A rendőr mellett „biztonsági őrszem” dolgozik, aki „csak az ucca forgalmát ellenőrzi” (szeptember 8., csütörtök).

SZTRÁJKOLÓ MENTŐK. „A mentőszolgálat 1922 óta orvostanhallgatók látják el”. 1924-ben „egynapi szolgálatért 6 aranykoronát kértek - kaptak kettőt, kevesebbet, mint a köztisztasági telepen alkalmazott napszámosok”. Ma „a város egy orvostanhallgatójának a 12 órai szolgálatért 1 pengő 60 fillért fizet”, de csak azoknak, akik harmad éve végzik a mentőszolgálatot. Elhatározták: a mentőosztály beszünteti működését, „ha nem kapnak orvoslást” (november 12., szombat).

→ Magyar László (1900–1971)

Magyar László 1900. június 12-én született a Szerém vármegyei Vinkovcén. Ám MÁV-alkalmazott apját – akit „Metzner Miksa néven jegyezték be az aradi zsidó hitközség anyakönyvébe” – Szegedre helyezték, így Magyar László iskolai tanulmányait itt végezte, „nyelvilég is e város szocializálta” – írja Lengyel András. Az irodalomtörténész szerint Magyar „az események s a véletlen tette újságíróvá”, 1922-től lapunk munkatársa, „az első egyike volt Szegeden, akinek újságírói rangját már nem a vezércikk vagy a tárcza adta meg, hanem az informatív jellegű riport, tudósítás, interjú”. Ugyanakkor Magyar művészi ambícióit jelzi, hogy karikatúrákat is közölt, s 1928-ban Homokóra címmel saját lapot indított. Az újságírást kísérő illúzióvesztéssel magyarázza a sajtótörténész, hogy Magyarban „regényírói ambíciók is munkáltak, precíz, tárgyias, de mégis olvasmányos stílusban írt; az általa fogalmazott hírek is, a nevével vagy szignójával jegyzett riportjai is pontos, tárgyias tájékoztatást nyújtanak – a helytörténeti kutató ma is nyugodt szívvel hagyatkozhat rájuk”. Elvetődött Budapestre, majd 1944 végén visszatért Szegedre, ő indította el a Szegedi Népszavát, majd fordulat Budapestre lökte, a Pest Megyei Hírlap munkatársaként vonult nyugdíjba. Szegeden hunyt el 1971. október 3-án.

MEGINDULT A TANYAI KISVASÚTON A FORGALOM. „Hosszú évtized harcos, szóvíharos álma vált hétfőn valóra: megindult az alsótanyai gazdasági vasút, vagy ahogy népszerűen nevezni szokták, a kisvasút” – kezdődik február 1-jei keddi számunk tudósítása. A hétfői ünnepen a Rudolf téri végállomáson (képünkön) Hermann Miksa kereskedelmi miniszter adta át „a háború kitörése óta elsőnek fölépült új vasutat a forgalomnak”. A pálya hossza: 70 kilométer – a Rudolf tértől a gyermekklinika, Mihálytelek, Kunhalom, Széksóstó vonalon Alsóközpont állomásig. Az első szerelvény 466 utassal fut be a Rudolf térre. Lapunk 8-9. oldalán Szegedi Gazdasági Vasút – Az első kapavágástól a megindulásáig címmel kétkolumnás összeállításban mutatjuk be – például a tervező Szesztay Lászlót, a gőzmozdonyt és a személykocsit – egy-egy fotóval illusztrálva. A történet az 1926. március 20-án kezdődő építkezés krónikájával zárul.